

գունդ մը մէկէն գրաւեց զՎրաստան, վաւրստելով զՕմար-Խան: Գէորգ այս կերպով վերջացուց Վրաց թագաւորութիւնը. որոյ ընտանիքն հաստատուեցան ի Ռուսաստան, և կոչուեցան իշխանք Վրաստանի:

Մեկընդմիջ գաւառը անուամբ միայն անկախ մնաց քիչ մը ժամանակ ալ. բայց Տաթիանի¹ մահուանէն ետքը իր

1 Մեկընդմիջ իշխանազունք Տաթիանի տիպոսը կը գործածէին, որ ապա ժառանգական անուն մ'եղաւ: Տաթիան իշխանազունք այժմ ի Ռու-

որդիքն ալ Ռուսաստան տարուեցան իրենց խնամակալ մօրը հետ: Երբ Նիկողայոս¹ պատանի իշխանն իր օրինաւոր հասակն առաւ 1867ին, շնորհեց իր իրաւունքն Ռուսիոյ Կայսեր՝ ընդունով հատուցում մը:

սաստան 1 միլիոն ռուպլ թոշակ ունի, որ է ըսել գրեթէ 4 միլիոն ֆրանք: Իսկ խնամակալ իշխանուհին կ'ընդունի առանձին 18,000 ռուպլ հասոյթ, որ կ'ընէ գրեթէ 72,000 ֆրանք:

1 Իշխանուհին Սալոմէ, քոյր Տաթիան պատաշուկն, ամուսնացաւ Ա. Մուրատ իշխանին հետ:

ՈՎ ԳԻՇԵՐ

Ա

Ո՛վ գիշեր, գիշեր¹. որ զգայուն սիրտ չի ողջուներ գալուստդ և չի նախադասեր քու սնուածոյ՝ լոյսդ քան զարեգական մեծածաճանչ ճառագայթները: Մտերիմ պատմութեանդ չի մերժեր պահպանիչ քղանց մը ձգելու ինչ և է վշտակիր ընտանեաց վրայ. և չկայ արտասուք՝ որ չի ցամաքի քու մխիթարիչ քաղցրալունչ հողմոցդ առջին:

Բ

Ո՛վ գիշեր. կը գգուես հաւասար սիրով թէ պարտիզաց գողարիկ և քնքուշ վարդերը և թէ անտառաց վշտից թուփերը: Մեծ է իշխանութիւնդ, ինչպէս քու արարչիդ, ուրուն հանգիստն ու արտակիցն ես. խաւարաւդ կը պատես անխտիր զանկարողն և զամենակարողն, զհիւլս և զապարանս. մեծատան պայծառ պալատը, և վշտաբարձար աղբաթին խցիկը:

Գ

Ո՛վ գիշեր. թէ որ դու չըլլայիր, ո՛վ պիտի սփոփէր իր միածին որդին կորուսանող մայրը: Գթայից է այն քունը՝ որով կը ծանրացնես վշտացելոյն արտեանունքը. որ առժամանակեայ այս մահահանգոյն վիճակին մէջ կը հատանէ կենաց անձկութեան ծովը և կը միանայ իր սիրելեաց հետ՝ զօրոնք կորոյս, և որք միայն և տառապեալ թողուցին զինքն աշխարհիս ամանց վրայ:

Դ

Ո՛վ գիշեր. երբոր բանտարկեալը իր շղթաները տեսնելով՝ յուսակորոյս լքեալ անկանի յերկիր, կը հասնիս մէկէն և քօղ մը կ'իջեցնես՝ ծածկելու իր բռնածանի երկաթեւորը, և սաստիկահար հարուածոց կապուտակ գծերը: Եւ յայնժամ յոյսք և անկալութիւնք քու ստուերիդ տակ կը թեւապարեն բանտարգելոյն չորս կողմը, և քաղցր երազք կը մեղմնի իր վիճակին խցիկութիւնները:

1 Գիշերուան վրայ բանաստեղծական այս գեղեցիկ տողերը՝ արեւելեան են, ինչպէս յայտնի պիտի ըլլայ ընթերցողին, և կ'երգուի Արեւելք շատ կողմեր բազում դարերէ ի վեր:

Ե

Ո՛վ գիշեր. Թագաւորեցիր դու երկրիս վրայ, երբ մարդն շնորհապարտ բարձրացուց առ Աստուած իր առաջին աղօթից անուշարոյր խունկերը: Ոչ մի ամպ կը մթաքնէր յայն՝ ժամ այն հազարաւոր և բիւրաւոր աստղերն՝ որ ականակուռ կը զարդարէին ծոցդ. և քու խորին լուսթիւնդ կը բարձրացնէր զսիրտ մարդոյ 'ի ծածուկ աղբիւրն համազոյից: Սիրոյ և յուսոյ ցօղ մը, այնպէս որպէս կը սփռես դու ծաղկանց վրայ, կ'անձրևէիր 'ի սիրտ նորա. աչքերն յերկիր խոնարհեցուց զարմացմամբ, և միտքն սորվեցուց շրթանց՝ երախտազիտութեան երզը:

Զ

Ո՛վ գիշեր. անգութ է օր թշուառաց. կը նշանէ անխիղճ նոցա ոտից հետքերը, և կ'ուղղէ զանոնք վիրաւորելու համար արձակեալ նետերը: Կը ծածկիս դու երկչոտ ճագարի պէս. և նոքա կոչեն զքեզ և սպասեն անձկանօք. քեզմով նոցա թշուառութեան զէնքերը կը ժանգոտին, և չեն այնչափ երկիւղալի՝ երբ կը հասնի իշխանութեանդ ժամը:

Է

Ո՛վ գիշեր. քու պարգևդ է այն անդորրութիւնը որ կը տիրէ յետ խոնարհելոյ նախանձրեղդէմ աստեղ: Եւ յորժամ հարիւրաւոր ծայքն 'ի վեր կը բարձրանան յընդարձակ Ուկիանոսէ օրհնելու զքեզ, յայնժամ կը զրկէ քու թշնամիդ արեւագոյն ճառագայթով մ'իր յետին սպառնալիքը, յետին թափ իր անկարող բարկութեանը: Հանգերուք, ո՛վ նաւապետք, գիշերն առած է 'ի ձեռին բնութեան դրօշը. թողուցէ չուսնը ու թիակները. նոյն իսկ ալիք կը զգան նորա ստուերաց խաղաղաբեր և սիրելի ազդեցութիւնը:

Ը

Ո՛վ գիշեր. անսահման իբրև զծով և անոր պէս վտանգաւոր և ահաւոր, նման անապատաց մերկութեան: Չկայ անդ հիւրընկալ արմաւենի մը՝ որ հովանի ընծայէ իւր ուտերովն արեգակնատոյր ուղևորին. չկայ աղբիւր մը՝ որ կակղէ նորա չորացեալ շրթունքը, չկայ ժայռ մը՝ որ վահան ըլլայ պանդխտին, երբ բարձրանայ աւազալից ամպն ծածկելու զնա: Եւ ահա կ'երևաս դու. և քու հովանիդ կը մեղմէ երկնից հրակէզ տապը, անձրևն կը յագեցնէ ծարաւահիւծ կոկորդնեը, և թեւաւորեալ աւազն կը կատի 'ի թռչելոյ: Եւ ասոր համար մեր հարքն՝ մայր անապատի կոչեցին զքեզ, որոց աչքերն կը փայլէր ուրախութեամբ ամեն անգամ որ դու կը յաղթէիր արեգական:

Թ

Ո՛վ գիշեր. ճարտարաբան է այն անպաճոյճ լոյսն՝ որ կը սփռես. և կը խօսի 'ի հոգիս մեր բանս խաղաղութեան և սիրոյ: Հաւատքն կը կենդանանայ, և խալամայ որդիքը կը յափշտակին ձիացմամբ, երբ գեղեցիկ լոյսդ արծաթագունէ մինարէին գագաթը, և փայլեցնէ վրայի լուսինն որ քու կնիքդ և թագունհիդ է:

Ժ

Ո՛վ գիշեր. երբ իմ լքեալ և աւերեալ գերեզմանս, վայրապար արտասուաց պաշտօն մը խնդրէ 'ի խաբեպատիր բարեկամութենէ մարդկան, այցելու ըլլաս իրեն գթութեամբ, և իմ աճիւնոցս պահապան հողակոշտները՝ զգեցընես նոր խոտով և նոր ծաղիկներով: